

Емінак: науковий щоквартальник. Київ-Миколаїв, 2017. Т. 3. № 3 (19) (липень-вересень). С. 47-52.

УДК 94(477):262.12:261.8

**ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ ЗВ'ЯЗКИ МИТРОПОЛИТА УКРАЇНСЬКОЇ
ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО З
ПРАВОСЛАВНИМ МИТРОПОЛИТОМ АНТОНІЄМ
(ХРАПОВИЦЬКИМ)**

Наталія Діанова

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

Україна, 65082,

м. Одеса, вул. Дворянська, 2

e-mail: dianova@onu.edu.ua

Проблема церковного єднання червоною ниткою пройшла через усе ХХ ст., але не будучи реалізованою зберегла свою актуальність до наших днів. Її провідним ідеологом був митрополит Української греко-католицької церкви (УГКЦ) Андрей Шептицький. Для втілення в життя ідеї єднання християнських церков на українських землях і створення спільного патріархату, Владика намагався залучити представників різних віросповідань, насамперед греко-католиків, католиків і православних. У контексті своєї унійної роботи А. Шептицький декілька років підтримував інтелектуальні зв'язки з православним ієрархом Антонієм (Храповицьким) – відомим богословом, письменником та церковний діячем, який в 1918 р. став Київським митрополитом.

Діяльність А. Шептицького в контексті церковного єднання вже значною мірою висвітлена в працях сучасних українських істориків. Для її розробки чимало зробили Юрій Аввакумов, Людмила Бабенко, Оксана Гайова, Ліліана Гентош, Світлана Гуркіна, Андрій Кравчук, Андрій Стародуб, Олег Турій, Інна Ходак та ін.

Серед дослідників діяльності митрополита Антонія (Храповицького) варто насамперед зазначити Світлану Телуху, яка захистила кандидатську

дисертацію, присвячену його постаті. Окремі аспекти життєдіяльності митрополита вивчали Володимир Уляновський, Володимир Пащенко та ін.

Мета поданої публікації полягає в аналізі інтелектуальних стосунків між митрополитом УГКЦ Андреем Шептицьким та митрополитом РПЦ Антонієм (Храповицьким), що дозволить глибше розглянути й краще усвідомити складний процес по реалізації церковної єдності на початку ХХ ст. та ролі в ньому Андрея Шептицького.

Проблема церковної унії посідала вагоме місце в діяльності митрополита УГКЦ. Його місіонерська робота значною мірою була націлена на терени Російської імперії, до якої входили землі Наддніпрянської України. Уперше він відвідав Росію ще в 1887 р. після завершення навчання у Вроцлавському університеті. Тоді він побував на Поділлі, у Києві та Москві, де мав можливість познайомитися з життям Російської православної церкви. Його цікавили культурні та християнські пам'ятки, духовне та громадське життя населення. У Києві майбутній митрополит увійшов до товариства української молоді, познайомився з професором В. Антоновичем, відвідав музей Київської духовної академії, де відбулася його перша зустріч з Миколою Петровим – відомим істориком української літератури, побував у святині Київського православ'я – Києво-Печерській Лаврі та інших монастирях. У Москві він зустрівся з деякими представниками світської та духовної еліти тогочасного суспільства, зокрема: професорами університету, українським письменником Марком Кропивницьким, професором Богослов'я о. Врублевським. Проте чи не найбільше враження справила на нього зустріч із російським філософом і письменником Володимиром Соловйовим, який розробив власну релігійно-філософську систему, дотримувався прокатолицьких поглядів і був прихильником ідеї об'єднання християнських церков [1].

Спілкування з представниками російської богословської думки та тими, хто шукав шляхів до християнської єдності стало ймовірним поштовхом до формування ідеї об'єднання християнських церков. Згодом, уже будучи главою УГКЦ, А. Шептицький неодноразово піднімав цю проблему, наполегливо шукаючи для її вирішення однодумців і помічників серед українського та російського православного та старообрядницького духовенства.

Місіонерська робота землях Російської імперії відзначалась особливою складністю. До прийняття закону про віротерпимість (1905 р.) перехід із православ'я до будь-якої іншої конфесії суворо карався. Звинувачених у віровідступництві позбавляли батьківських прав, вони підлягали виселенню за межі держави з конфіскацією всього майна. Уніатські єпархії були фактично знищені російським урядом, а незначна кількість прихильників Риму, як правило, приймала католицький обряд. У таких умовах митрополит вважав за доцільне сформуванню спочатку ієрархічну структуру греко-католицької церкви в Росії шляхом встановлення «діалогу» з представниками православного духовенства, метою якого було створення атмосфери взаємного довір'я та порозуміння. Це мало стати запорукою подальшої згоди на шляху до єдності [2].

Активність митрополита в даній площині мала не лише суто релігійний характер, але й політичний, накладаючи відбиток на стосунки між Австро-Угорщиною, Росією та Апостольською столицею. Цілком логічно, що в даній ситуації митрополит мав заручитися підтримкою папи римського. Підтвердження цього знаходимо в дослідженні професора Мацея Мруза, яке стосується повноважень А. Шептицького у справі церковної унії на Сході, що спирається на потужну джерельну базу. Зокрема, автор підтвердив, що папа Пій X під час аудієнцій в лютому 1908 р. схвалив діяльність митрополита щодо поширення унії в Росії і письмово підтвердив його повноваження на управління усіма унійними єпархіями в Росії. Генеральним вікарієм для російських греко-католиків

призначався о. Олексій Зерчанінов. При цьому папа дотримувався виваженої й обережної позиції, не бажаючи ускладнювати стосунки з російським урядом [3].

Багата епістолярна спадщина митрополита свідчить про активні пошуки союзників і прихильників ідеї унії серед католиків та православних, які проживали в межах Російської імперії. Своєю невтомною діяльністю він здобув повагу та симпатії певної частини росіян. Серед них майбутній екзарх греко-католицької церкви в Росії Леонід Фьодоров, священники: Володимир Абрикосов, Гліб Верховський, Йоан Дейбрен, Олексій Зерчанінов, Микола Толстой; миряни: Володимир Балашов, князь Петро Волконський, Любов Фьодова, Наталія Ушакова та ін. Його відданість ідеї єдності християнської церкви викликала повагу й серед представників православного духовенства. Яскравим прикладом є листування з митрополитом Російської православної церкви (на той час ще єпископом Волинським і Житомирським) – Антонієм (Храповицьким).

На основі нарративних джерел можна прослідкувати декілька етапів у стосунках між Андреем Шептицьким і Антонієм (Храповицьким). Листування між Владиками розпочалося в 1903 р. і мало спочатку досить жвавий характер. Листи дипломатично демонстрували взаємну повагу й стосувалися здебільшого богословських питань. Вони вказували про знайомство з богословськими працями один одного. Зокрема, Антоній (Храповецький) у відповіді на перший лист до нього митрополита УГКЦ писав у липні 1903 р., що в Почаївській Лаврі з задоволенням читав його пастирські послання і був приємно вражений його сердечному ставленню до російського народу. Подякувавши за надіслані А. Шептицьким твори і послання, він запевнив, що негайно надішле йому свої праці, які включають полемічні статті віросповідного змісту. Це дасть можливість з'ясувати фактори, які поєднують, а не розділяють їхні церкви. Антоній висловлював впевненість, що відданість А. Шептицького «східному обряду» є запорукою споріднення їхніх душ. Та й на запрошення відвідати

Львів єпископ відреагував позитивно, зізнаючись, що давно хотів оглянути це місто й побувати на уніатському богослужінні. На заваді була лише необхідність мати спеціальний дозвіл [4]. Звичайно, що такого дозволу він не отримав. Мотивація відмови була простою – така поїздка дала б підставу підозрювати Антонія в бажанні прийняти унію.

Насправді богословські питання в спілкуванні Владик можна розглядати лише як поверхню айсбергу. Справжня мета полягала в спробі вирішення більш глобальної проблеми, яку ініціював А. Шептицький – об'єднання православної та греко-католицької церков. Він обґрунтовував свою думку в листах до єпископа тим, що греко-католики, як і православні, належать до східного обряду і різнять їх лише погляди на влаштування Святої Церкви, яка була розділена внаслідок несприятливих історичних подій [5].

Запорукою порозуміння з православним духовенством митрополит вважав послання Константинопольського патріарха Йоакима III до усіх православних церков (1902 р.), де розглядалось питання про відносини із католицькою та протестантськими церквами й звучав заклик до церковної єдності. Для цього пропонувалось стати на шлях поступового взаємного зближення християн різних конфесій, в результаті якого будуть визначені найкращі засоби для майбутнього об'єднання [6]. До того ж митрополиту імпонувало, що Антоній був прихильником ідеї відновлення патріархату в Росії й скасування синодальної влади [7].

Однак подальші листи Антонія свідчать про глибоку прірву, яка на його думку розділяла православних і греко-католиків. Він запевняв митрополита, що той не знає справжнього російського життя й запрошував приїхати до Росії, щоб ближче познайомитися з православ'ям і зрозуміти його глибоку відмінність від католицизму [8]. Більш того, єпископ висловлював песимізм щодо майбутнього християнства в цілому. «Ви надієтесь на об'єднання усіх християн, – писав він А. Шептицькому, – а я навпаки думаю, що релігійне виродження, яке охопило майже весь Захід і

досить глибоко проникло в правлячі стани Росії, розкриває зовсім протилежні перспективи того сумного майбутнього, яке описав Господь, зазначаючи прикмети свого другого пришествя» [9].

А. Шептицький погоджувався з тим, що на Заході багато людей відвернулись від Св. Церкви, захопившись спокусами світського життя, а в Росії антихристиянські настрої проникли в правлячий клас. Проте він делікатно докоряв Антонію за його песимізм. Адже «уся церква щоденно молиться за з'єднання усіх, і ми з Вами разом з нею», – зазначав він у наступному листі.

2 листопада 1903 р. митрополит Андрей відверто написав як думають католики про Російську православну церкву. З їхньої точки зору Східна Православна Церква – це велика гілка, яка відрізана від материнського стовбура Вселенської Церкви. Ця гілка, хоча й виглядає пишною та зеленою, не дає більше ні квітів, ні плодів таких, як раніше, так як відірвана від животворного Кореня – Вселенської Церкви. Але вона є все-таки благородною гілкою, яка здатна до відродження. Тож Католицька Церква ніколи не вважала її єретичною і не втрачала надії зростися з нею одним цілим. Провідною представницею Східної Церкви вважалася Російська Православна Церква, яка, на думку митрополита, поступово наближалась до єднання з Вселенською, а значить і з Католицькою Церквами [10].

Андрей Шептицький пропонував припинити безпідставні суперечки про перевагу тієї чи іншої церкви й серйозно замислитись над тим, як можна зблизитись католикам і православним і краще пізнати один одного. «Що тут довго тлумачити про перевагу однієї церкви над іншою? – писав він. Одна лише є у світі істинна Церква Христова: чи вона православна, як її у вас називають, чи католицька, як називаємо її ми. Тепер вона розділена навпіл. Але не сама вона розділилась, а була насильно розділена політикою. Тому вона повинна знову з'єднатись» [11].

Митрополит Андрей коротко виклав єпископу Антонію своє бачення можливого перебігу подій в справі церковного з'єднання. Він переконливо доводив, що воно не може бути аналогом локальної унії 1596 р. Насамперед, Православна Церква була і залишиться православною, але вона має повернутися до колишньої чистоти часів Апостольських, відродити патріархат, проводити собори і наради своїх святителів для відновлення духу та істини Христової. І можливо тоді збереться ще один собор, подібний Флорентійському, і увесь Схід та увесь Захід почнуть знову радитись у справах віри [12].

Як бачимо, упродовж 1903 р. митрополит Андрей намагався зробити Антонія (Храповицького) своїм союзником і залучити його до своєї місіонерської роботи. Проте його надії його були марні. Причина полягала в тому, що цих духовних пастирів розділяли не лише церковні, але й громадсько-політичні погляди. А. Шептицький в цей час уже був авторитетним духовним і національним лідером Східної Галичини, який прагнув до церковного з'єднання усіх українців і до розбудови ними Рідної Хати. Владика Антоній – росіянин за етнічним походженням та вихованням, завжди був дуже далеким від інтересів українців. Упродовж усього свого життя він зберіг відданість самодержавству і прихильність до монархічного правління державою. Будучи високо освіченою й достатньо амбітною особистістю, єпископ, як показують подальші події, прагнув досягнути вершин церковної кар'єри в лоні Російської православної церкви.

На це вказує й лист Йоана Дейбнера до А. Шептицького від 7 серпня 1906 р., де він писав: «Здається Ваші листи не пішли на користь єпископу Антонію (Храповицькому), бо я бачу, що в церковних газетах він то тут, то там називає католицизм «єрессю», або принаймні явно стверджує, що його насаджують народам. Чи Ви й далі з ним листуєтесь і який з цього результат?» [13].

Не дивно, що з 1907 р. листування Владик стало більш прохолодним. Підтвердженням цього є лист від 1 липня 1907 р., де А. Шептицький відверто писав про своє розчарування: «Перечитуючи Ваші листи я переконався, що ми з Вашим Преосвященством ходимо різними дорогами, відгородженими високим парканом і насправді не знаємо умов, у яких знаходиться кожен із нас. Мене вразило те, що ви зовсім не знайомі із справжніми релігійними поглядами та справжнім життям католиків. Вочевидь Ваші знання базуються чи на протестантських джерелах, чи на працях людей, упереджених проти Церкви, чи переінакшених російською цензурою перекладах католицьких творів» [14].

У листі від 12 серпня 1907 р. Антоній (Храповицький) відверто писав Андрею Шептицькому про принципові богословські розбіжності між Православною та Католицькою Церквами, які не дають можливості порозуміння [15].

З цього часу місіонерська діяльність Владик здійснювалась у діаметрально протилежному напрямі. Андрей Шептицький зробив перші кроки (за підтримки папи Пія X) до заснування Російської греко-католицької церкви. Він інкогніто здійснив подорож до Російської імперії, щоб безпосередньо вивчити на місці церковну ситуацію. Хоча ці спроби мали певне харизматичне забарвлення, вони були надзвичайно важливими для подальшої екуменічної діяльності митрополита [16].

Антоній (Храповицький) напередодні Першої світової війни узяв активну участь у підтримці православного руху в Галичині. Підтвердженням цього є декілька фактів. По-перше, він охоче приймав до Житомирської духовної семінарії юнаків, які були вихідцями з Австро-Угорщини і націлював їх у подальшому на місіонерську роботу на галицьких землях, метою якої було розповсюдження православ'я. По-друге, він прагнув канонічно узаконити діяльність по наверненню українських греко-католиків на православ'я. У 1910 р. йому вдалося переконати Патріарха Йоакима III надати йому права екзарха

Вселенського Патріарха для Галичини. У відповідності з отриманою з Константинополя Патріаршою Грамотою, він отримав повноваження екзарха, які дозволяли на власний розсуд призначати священників у ті села Галичини та Закарпаття, де громади виявляли бажання приєднатися до Православної Церкви [17].

С.С. Телуха стверджує, що в період Першої світової війни «діяльність Антонія була спрямована на зміцнення позицій Православної церкви в західних регіонах України та носила не лише релігійний, а ще й політичний характер, спрямовувалася на забезпечення внутрішньої цілісності та зовнішньої безпеки Російської імперії» [18]. На наш погляд можна цілком погодитися лише з першою частиною цієї заяви, друга ж, де йдеться про зовнішню безпеку Росії, є не зовсім коректною. Адже впродовж зазначеного періоду російський уряд прагнув розширити територію своєї імперії, насамперед за рахунок західноукраїнських земель, та залучити місцеве населення до Російської Православної Церкви. Під час окупації російською армією Східної Галичини митрополит УГКЦ був заарештований і висланий до Курська, а архієпископ Антоній неодноразово відвідував галицькі землі для насадження там московського варіанту православ'я (вересень 1914 – червень 1915 рр.).

Митрополит А. Шептицький радо вітав Російську лютневу революцію 1917 р., яка принесла йому свободу. Повертаючись із заслання він прибув спочатку до Петрограда, де його урочисто зустріли члени української делегації: О. Лотоцький, М. Могилянський, П. Стебницький та М. Славинський; католицьке духовенство на чолі з єпископом І. Цепляком, греко-католики, представники польської, литовської та білоруської громад. Величезний авторитет Владики, його харизма та активність дозволили в короткий термін розпочати процес по розбудові Російської греко-католицької церкви. Уже в березні 1917 р. він організував у Петрограді Синод Російської католицької церкви і призначив отця Леоніда Федорова екзархом для католиків візантійського обряду в Росії.

Наприкінці квітня 1917 р. А. Шептицький приїхав до Києва, де його радо вітали провідні діячі українського національного руху. Митрополит продемонстрував чітку національну орієнтацію УГКЦ, збереження нею української мови богослужіння та східного обряду богослужіння, що позитивно позначилось на авторитеті церкви. Він значно активізував діяльність греко-католицьких громад і встановив у столиці апостольський вікаріат України, призначивши вікарієм о. Михайла Цегельського [19].

Револьюційні події 1917 р. Антоній (Храповицький), на відміну від митрополита Андрея, сприйняв без будь-якого ентузіазму. Він завжди дотримувався позиції єдності Російської Православної Церкви, тож активно виступав проти українського національного руху та створення Української Автокефальної Православної Церкви. У листопаді 1917 р. здійснилась його мрія про відновлення патріархату. Він був одним із трьох претендентів при виборах Патріарха, але поступився Тихону (Бєлавіну). Проте уже в липні 1918 р. на другій сесії Всеукраїнського собору було затверджено автономний статус УПЦ і в травні того ж року митрополитом Київським обрано Антонія (Храповицького). Глава Української держави П. Скоропадський поставився до Владики без будь-якої симпатії, вважаючи його чорносотенцем, який уміє вирішувати усі питання, в тому числі й церковні лише з позиції сили [20].

У цей час спостерігалось досить лояльне ставлення уряду П. Скоропадського до УГКЦ у цілому та до її митрополита Андрея Шептицького зокрема. Деякі українські політики неофіційно підтримували ідею проголошення Українського патріархату на чолі з А. Шептицьким. Навіть новообраний митрополит Антоній (Храповицький) був переконаний, що ідеал церковного пастиря глава Української держави вбачав не в ньому, а в А. Шептицькому, якого вважав своїм реальним конкурентом [21]. Хоча митрополит Андрей в своїх листах переконував Антонія, що його мета полягає в єднанні християнської церкви і створенні єдиного патріархату на чолі з православним патріархом, Антоній ймовірно

побоювався, що духовна влада на українських землях перейде до А. Шептицького. Можливо тому він добивався від уряду П. Скоропадського права для київського митрополита на вільне відвідування православної пастви в Галичині та опіку над нею.

Разом із цим митрополит Антоній не приховував своєї поваги до митрополита УГКЦ. Свідченням є його заява на 2-й сесії Всеукраїнського собору 12 липня 1918 р., у якій він висловив свою згоду з деякими критичними зауваженнями А. Шептицького на адресу Російської православної церкви, зокрема з тим, що «жодна Церква так не спотворила давніх обрядів, як Церква російська» [22].

У грудні 1918 р. за антиукраїнську діяльність митрополит Антоній був арештований владою Директорії УНР. Він був вивезений спочатку до Підволочиська, потім до Буцацького монастиря оо. Василіян, а згодом був перевезений поляками до в'язниці у Львові. Митрополит Андрей Шептицький тоді подав прохання до представників влади, щоб Антонія (Храповицького) та Євлогія (Георгієвського) перевезли до його митрополичих палат біля Собору святого Юра [23]. У листі від 2 липня 1919 р. Антоній із запізненням висловив вдячність митрополиту УГКЦ за братський прийом і допомогу, яку він надав йому, архієпископу Євлогію та єпископу Никодиму. Він зазначив, що бачив їх митрополит Андрей уперше в житті, а зустрів як рідних, керуючись заповідями Спасителя [24]. Проте ця зустріч уже ніяк не вплинула на їхню співпрацю.

Проведене дослідження іще раз підтвердило, що ідея єдності християнської церкви, палким поборником якої був митрополит Андрей Шептицький, значно випередила свій час і залишилася нереалізованою. Владика ініціював ідею єднання християнських церков на засадах рівності та створення спільного патріархату, очолити який він пропонував православному патріарху. Проте унійна діяльність не знайшла розуміння і союзників серед православних ієрархів. Одним із можливих претендентів на спільну унійну працю в планах А. Шептицького був Антоній

(Храповицький), який з повагою ставився до митрополита та його праці. Майже п'ять років тривало їхнє листування яке показало глибокі розбіжності в їх поглядах на майбутнє церкви. Антоній (Храповицький) залишився відданим Російській православної церкві й був дуже далеким від розбудови української держави й української церкви. На сьогодні проблема єдності християнських церков в Україні стала ще більш актуальною і чекає свого вирішення.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Шептицька Софія з Фредрів. Молодість і покликання о. Романа Шептицького. – Львів, 2001. – С. 87, 88, 115.
2. Митрополит Андрей Шептицький: Життя і діяльність. Церква і церковна єдність. Документи і матеріали. 1899-1944 / гол. ред. А. Кравчук. – Т. 1. – Львів, 1995. – С. 38.
3. Мруз Мацей. Повноваження митрополита Андрея Шептицького у справі церковної унії на Сході в міжнародному контексті 1907-1940 рр. / Мацей Мруз // Ковчег. Науковий збірник з церковної історії, число 7 / відп. ред. Олег Турій. – Львів: Видавництво Українського католицького університету, 2015. – С. 63, 66.
4. Митрополит Андрей Шептицький: Життя і діяльність. Церква і церковна єдність. – С. 78-79.
5. Митрополит Андрей Шептицький і греко-католики в Росії. Документи і матеріали. 1899-1917. У 2-х книгах / за ред. Ю. Аввакумова. – Кн. 1. – Львів, 2004. – С. 37-38.
6. Там само. – С. 760-764.
7. Митрополит Андрей Шептицький: Життя і діяльність. Церква і церковна єдність. – С. 77.
8. Митрополит Андрей Шептицький і греко-католики в Росії. – С. 88-90.
9. Митрополит Андрей Шептицький: Життя і діяльність. Церква і церковна єдність. – С. 80.
10. Там само. – С. 88-89.
11. Митрополит Андрей Шептицький і греко-католики в Росії. – С. 91-92.

12. Митрополит Андрей Шептицький: Життя і діяльність. Церква і церковна єдність. – С. 89-90.
13. Митрополит Андрей Шептицький і греко-католики в Росії. – С. 119.
14. Митрополит Андрей Шептицький: Життя і діяльність. Церква і церковна єдність. – С. 98.
15. Митрополит Андрей Шептицький і греко-католики в Росії. – С. 153-154.
16. Любомир (Гузар). Екуменічна місія Східних Католицьких Церков у баченні митрополита Андрея (Шептицького) / Любомир (Гузар) // Ковчег. Науковий збірник із церковної історії. – Число 2. – Львів, 2000. – С. 190.
17. Стародуб А. Церковна політика Росії в Галичині під час Першої світової війни: експансія «воєнного православ'я» / А. Стародуб // Матеріали Міжнародної конференції «Насилля влади проти свободи сумління: репресивна політика Радянської влади щодо християнських Церков та віруючих (ідейні засади, механізми реалізації, історичні наслідки)». – К., 3-5 березня 2006. – Режим доступу: <http://konesh.ru/dopovide-na-mijnarodnij-konferenciyi-stranica-1.html>
18. Телуха С.С. Церковно-адміністративна та громадсько-політична діяльність митрополита Антонія (Храповицького) в Харківській єпархії (травень 1914 - червень 1918 років): автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 «Історія України» / С.С. Телуха. – Х. : Харк. нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна., 2010. – 19 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C
19. Ульяновський В.І. Церква в Українській державі 1917-1920 рр. (доба Гетьманату Павла Скоропадського). – К., 1997. – С. 212.
20. Скоропадський П. Спогади: Кінець 1917 – грудень 1918 / П. Скоропадський, голов. ред. Я. Пеленський. – К.– Філадельфія, 1995. – С. 200.
21. Ульяновський В.І. Церква в Українській державі 1917-1920 рр. – С. 210.
22. Стародуб А. «Шептицький остається неизменно верным раз намеченному плану введения унии на Украине...» Діяльність митрополита Шептицького в оцінках учасників Всеросійського собору 1917-1918 років та Всеукраїнського собору 1918 року / Андрій Стародуб // Ковчег. Науковий збірник з церковної історії, число 7/ відп. ред. Олег Турій – Львів: Видавництво Українського католицького університету, 2015. – С. 79, 80.
23. Стародуб А. Церковна політика Росії.

24. Митрополит Андрей Шептицький: Життя і діяльність. Церква і церковна єдність. – С. 141.

Діанова Наталія. Інтелектуальні зв'язки митрополита Української Греко-Католицької Церкви Андрея Шептицького з православним митрополитом Антонієм (Храповицьким)

Досліджено інтелектуальні зв'язки митрополита УГКЦ Андрея Шептицького з митрополитом РПЦ Антонієм (Храповицьким), націлені на справу єднання християнських церков. Проаналізовано епістолярну спадщину ієрархів, що стосується зазначеної проблеми.

Ключові слова: Андрей Шептицький, Антоній (Храповицький), листи, християнська церква, єднання.

Дианова Наталия. Интеллектуальные связи митрополита Украинской греко-католической церкви Андрея Шептицкого с православным митрополитом Антонием (Храповицким)

Исследованы интеллектуальные связи митрополита УГКЦ Андрея Шептицкого с митрополитом РПЦ Антонием (Храповицким), нацеленные на объединение христианских церквей. Проанализировано эпистолярное наследие иерархов, имеющее отношение к представленной теме.

Ключевые слова: Андрей Шептицкий, Антоний (Храповицкий), письма, христианская церковь, объединение.

Dianova Natalya. Intellectual ties between Metropolitan of the Ukrainian Greek Catholic Church Andriy Sheptytsky and Orthodox Metropolitan Anthony (Khrapovickiy)

The intellectual ties of the metropolitan of the UGCC Andrei Sheptytsky with the Metropolitan of the RPC Antony (Khrapovitsky), aimed at uniting the Christian churches are research in the article. The letters of the Masters, which are relevant to the topic under consideration, are analyzed. The role of Andrei Sheptytsky in the process of searching for ways to ecclesiastical unity is considered. A comparative analysis of the epistolary heritage of these metropolitans is carried out and the principal differences in their views on the future of the church are shown. Andrei Sheptytsky proposed joint actions to unite the Greek Catholic and Orthodox churches, the creation of a common patriarchy headed by the Orthodox patriarch. Antony (Khrapovitsky) remained in the position of devotion to the Russian Orthodox Church and ultimately gave up the monistic activity. He saw the solution of this issue in the transition of Greek Catholics to Orthodoxy. The five-year correspondence showed only a deep chasm between the position of the Masters in the issue of church development on the Ukrainian lands. After the revolution of 1917, Andrey Sheptytsky supported the Ukrainian national movement and the building of statehood. Unlike him, Antony (Khrapovitsky) was very far from these processes and remained an adherent of the Russian autocracy and Russian Orthodoxy. The idea of A. Sheptytsky about the unity of the Christian church turned out to be premature and not realized.

Key words: Andrey Sheptytsky, Anthony (Khrapovickiy), orrespondence, Christian church, an association.